

26.06.2024

108/00.04.02/2024
[Tarkastus/valvontamaksun
määräytyminen HSL / VR]Apulaisoikeuskansleri
kirjaamo.okv@gov.fiViite
Selvityspyyntö 22.04.2024**Vastaus apulaisoikeuskanslerin selvityspyyntöön OKV/312/70/2024**

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä (HSL) kiittää viitteessä mainitusta selvityspyynnöstä ja ilmoittaa lausuntonaan seuraavaa:

Miten matkustajien oikeusturva varmistetaan valvontamaksuja määrättäessä silloin, kun VR:n liikennöimissä kulkuneuvoissa matkustetaan HSL:n lipuilla, ja vastaavasti silloin, kun matkustetaan HSL:n liikennöimissä kulkuneuvoissa?

HSL:n kulkuneuvoissa ei määrätä valvontamaksuja. HSL:n palveluksessa olevien matkalippujen tarkastajien määräämä tarkastusmaksu perustuu joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annettuun lakiin (11.5.1979/469, jäljempänä tarkastusmaksulaki). Se on julkisoikeudellinen maksu ja sellaisenaan ulosottokelpoinen. Tarkastusmaksumääräyksen yhteydessä annetaan aina tarkastusmaksulain 13 §:n mukainen oikaisuvaatimusosoitus. Tarkastusmaksuun saa vaatia oikaisua 14 päivän kuluessa tarkastusmaksun määräämisestä.

Tarkastusmaksu voidaan lisäksi HSL:n matkustusehtojen (liite 1) kohdan 7.4 mukaan harkinnan mukaan peruuttaa jälkikäteen, jos tarkastusmaksun saaneella matkustajalla on ollut tarkastusmaksun määräämishetkellä oikeanlainen ja voimassa oleva kausilippu, ja mikäli lipun olemassaolo pystytään jälkikäteen todentamaan luotettavasti.

On huomattava, että matkustusehtojen mukaan HSL:llä ei kuitenkaan ole velvollisuutta peruuttaa tarkastusmaksua, vaikka kausilippu olisikin oikeanlainen ja voimassa, koska matkustajalla on tarkastusmaksulain mukaan velvollisuus esittää oikeanlainen matkalippu lipuntarkastustilanteessa.

VR:n konduktöörin määräämä valvontamaksu taas on yksityisoikeudellinen maksu, joka ei ole ulosottokelpoinen ilman tuomiota.

Ovatko HSL:n lipulla matkustavat matkustusehtojen ja tarkastus-
/valvontamaksujen määräämisessä käytettävissä olevien
oikeusturvakeinojensa osalta erilaisessa asemassa sen mukaan, käyttävätkö
he HSL:n vai VR:n kulkuneuvoa?

VR on valmistellut valvontamaksujärjestelmän käyttöönoton itsenäisesti eikä HSL ole osallistunut tähän prosessiin. HSL:llä ei ole mitään roolia valvontamaksun määräämisen osalta, eikä myöskään sen jälkiperinnän suhteen. Näin ollen HSL vastaa matkustajien oikeusturvasta vain tarkastusmaksujen osalta riippumatta siitä, kenen liikennöimässä joukkoliikennevälineessä henkilö matkustaa.

Tällä hetkellä VR:n konduktöörit suorittavat maksaneisuuden valvontaa myös HSL-alueella sekä HSL:n junissa että VR:n junissa. HSL:n junissa he eivät voi määrätä valvontamaksuja, vaan se on mahdollista ainoastaan VR:n junissa sekä HSL-alueella että sen ulkopuolella. Suorittaessaan maksaneisuuden valvontaa konduktöörit valvovat, että HSL-alueella noudatetaan HSL:n liikenteen yleisiä matkustus- ja lippuehtoja ja VR:n lippujen osalta myös VR:n matkustusehtoja. HSL-alueen ulkopuolella konduktöörit valvovat, että matkustajat noudattavat VR:n matkustusehtoja.

Miten nämä eroavaisuudet konkreettisesti ilmenevät matkustajan kannalta, ja miten matkustajia tiedotetaan asiasta?

HSL ja VR tiedottavat matkustajia omista matkaehdoistaan ja ehtojen vastaisesta toiminnasta mahdollisesti seuraavista sanktioista. Lisäksi joukkoliikennevälineissä ja maksaneisuuden alueella on opastustarroja. Opastusta annetaan myös kuulutuksin. HSL:n matkaehdoissa huomioidaan vain määräykset tarkastusmaksuista. Toisen yhtiön määräämistä yksityisoikeudellisista maksuista ei ole määräyksiä, koska HSL:llä ei ole vaikutusmahdollisuuksia niiden suhteen.

Tarkastusmaksussa on oikaisuosoitus ja ohjeet, miten maksun saaneen tulee toimia tilanteessa. HSL:n asiakaspalvelu auttaa myös tarvittaessa. HSL ei pysty ottamaan edellä selostetusti kantaa siihen, miten muutoksenhaku VR:n valvontamaksuihin on järjestetty.

Katsooko HSL voivansa tarjota osana sen julkiseen palvelutehtävään kuuluvia matkustuspalveluita asiakkailleen muun palveluntuottajan järjestämänä siten, että palvelua käyttävät asiakkaat olisivat käytännössä pakotettuja solmimaan konkludenttisen sopimuksen muun palveluntuottajan kanssa, ja että sopimuksen rikkominen olisi yksityisoikeudellisesti sanktioitu? Mikäli HSL katsoo tämän olevan mahdollista, pyydetään ilmoittamaan HSL:n käsitys menettelyn oikeudellisesta perusteesta.

Liikenteen palveluista annetun lain (24.5.2017/320, jäljempänä liikennepalvelulaki) 171 §:n mukaan lain 181 ja 182 §:ssä tarkoitettu toimivaltainen viranomainen voi tehdä päätöksen siitä, että se järjestää toimivalta-alueensa tai sen osan julkisen henkilöliikenteen palvelut palvelusopimusasetuksen mukaisesti. Lisäksi toimivaltainen viranomainen voi tarvittaessa tehdä palvelusopimusasetuksen mukaisen päätöksen yksinoikeudesta. Lain 182 §:ssä tarkoitettuja toimivaltaisia viranomaisia rautatieliikennettä koskevissa asioissa ovat liikenne- ja viestintäministeriö (LVM) sekä omalla toimivalta-alueellaan Helsingin seudun liikenne - kuntayhtymä.

VR:n taajamaliikennejunat ovat LVM:n liikennepalvelulaissa säädetyn toimivaltansa perusteella tilaamaa ostoliikennettä, jota koskevaan hankintasopimukseen sisältyy VR:lle myönnetty yksinoikeus. HSL ei voi päättää näiden junien palveluista, matkustusehdoista tai tarkastuskäytännöistä, koska se ei ole asiassa toimivaltainen viranomainen. HSL järjestää asiakkailleen tarjottavaa palvelua sopimuksella VR:n kanssa, mutta tämä ei anna edellytyksiä soveltaa HSL:n omia käytäntöjä sellaisenaan VR:n juniin.

Tämä on HSL:lle nykyisen lainsäädännön vallitessa ainoa mahdollinen tapa järjestää lähijunaliikenteen palveluja asiakkailleen Tuusulan ja Järvenpään alueella. Vaikka matkustusehdot ja seuraus niiden rikkomisesta poikkeavat toisistaan vähäisesti, on tämä järjestely HSL:n näkemyksen mukaan matkustajien kannalta sekä kohtuullinen että oikeasuhtainen, ja siten perusteltu.

Ilmoitus, mikäli asia on HSL:n tietojen mukaan muun viranomaisen tutkittavana muutoksenhakuna tai kanteluna:

HSL:n tiedossa ei ole, että asia olisi muun viranomaisen tutkittavana muutoksenhakuna tai kanteluna.

Lisätietoja antaa matkalippujen tarkastusyksikön päällikkö Satu Koskinen, puh. 050 511 0304, sähköposti [etunimi.sukunimi\(at\)hsl.fi](mailto:etunimi.sukunimi(at)hsl.fi)

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä (HSL)

Jussi M. Saarinen
toimitusjohtajan sijainen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä 27.6.2024. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa HSL:n kirjaamosta.

TIEDOKSI

HSL:n hallitus

LIITE

1. HSL:n joukkoliikenteen yleiset matkustus- ja lippuehdot ("matkustusehdot")